

КРИМІНОЛОГІЧНА ТИПОЛОГІЯ СУБ'ЄКТА ЗГВАЛТУВАННЯ

Згвалтування належить до переліку не тільки найбільш тяжких насильницьких злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи, але і є найбільш поширеним видом серед них. Тяжкість зазначеного злочину полягає в здійсненні не тільки фізичного насильства над потерпілою особою, що притаманне всім насильницьким злочинам, а й психічного насилля над особистістю та в його подальших наслідках. Соціальний та культурологічний контур наслідків згвалтування, суто інтимний характер переживань потерпілих, глибокі психологічні травми багатьох з них, поряд з іншими чинниками, надають виключний латентний характер багатьом з цих злочинних діянь та серйозно ускладнюють кримінальні впровадження щодо згвалтувань. Водночас, суспільна небезпечність даних злочинів значно зростає з огляду на питому вагу в їх загальній кількості діянь, потерпілими від яких є неповнолітні. Загальною ознакою згвалтування виступає злочинне насилля над особистістю, але згвалтування має багато особливостей в залежності від суб'єкта та об'єкта злочинного посягання, мотивації насильника, способів вчинення злочину. У зв'язку з цим, виняткове значення в кримінальному впровадженні щодо згвалтувань та їх превенції надається кримінально-психологічній типізації суб'єкта зазначеного діяння. Адже запобігання злочинності не може орієнтуватися тільки на індивідуальну неповторність кожної особи, вона повинна враховувати певну типовість контингенту злочинців, їх групування тощо [1, с. 152].

Значний внесок у формування методології, методики типології особи злочинця та причин насильницької злочинності внесли відомі вітчизняні та зарубіжні вчені Д.О. Александров, Ю.В. Александров, Ю.М. Антонян, М.М. Бабаєв, Н.І. Ветров, В.О. Глушков, О.М. Джужа, А.І. Долгова, А.П. Закалюк, А.Ф. Зелінський, К.Є. Ігошев, А.І. Ігнатов, Л.І. Казміренко, В.М. Кудрявцев, О.Ф. Лазурський, І.П. Лановенко, В.Г.

Лихолоб, В.В. Лунєєв, А.І. Міллер, Г.М. Мінковський, В.С. Медведєв, С.В. Познишев, Г.С. Семаков, О.В. Старков, В.В. Скибицький, С.В. Трофімов, А.П. Тузов, І.К. Туркевич, В.І. Шакур тощо. Водночас, невирішеними залишаються проблеми узагальнення наявних результатів теоретико-емпіричних досліджень типології суб'єкта згвалтування та систематизації практичних рекомендацій щодо здійснення профілактики та реалізації кримінального впровадження за фактами скоєння даних злочинів.

Класичною для радянської школи юридичної психології вважається типологія особистості злочинців – гвалтівників розроблена Ю.М. Антоняном, В.П. Голубєвим, Ю.М. Кудряковим. Відомі психологи-кримінологи виокремлювали 8 типів особистості насильника та насильницької сексуальної поведінки, а саме: «мисливський» тип; «регресивний» тип; «тотальне-самостверджуючий» тип; «конформний» тип; «афективний» тип; «імпульсивний» чи «ситуативний» тип; «пасивно – грайливий» тип; «відкинутий» тип.

Відомий український вчений-кримінолог О.М. Джужа, досліджуючи проблему запобігання злочинам, пов'язаним із сексуальним насильством, виділяє типологію сексуальних злочинців, запропоновану Р.Гібхардом. Вона включає в себе такі категорії злочинців: нападаючі гвалтівники; аморальні злочинці; п'яні гвалтівники; експлозивні гвалтівники; гвалтівники з подвійним моральним стандартом; «інші» типи гвалтівників [1, с. 156].

Вищенаведені типології особистості суб'єкта згвалтування дозволяють констатувати їх різноманітність та різнобічність. Загальновідомою в кримінології є типологія особистості злочинця за двома критеріями: 1) характером кримінальної спрямованості злочинної поведінки особи: насильницький тип; корисливий; корисливо-насильницький; необережний тип злочинців; 2) за формою прояву кримінальної спрямованості: випадкові злочинці; ситуаційні; нестійкі; злісні; особливо небезпечні. Кожна з приведених типологій певною мірою ґрунтується на критерії спрямованості особистості гвалтівника чи на формі її прояву. Водночас, науковці виводили типологію особистості злочинців-гвалтівників у відповідності до емпіричного матеріалу, яким мали можливість оперувати.

Зазначені типології збагачують юридико-психологічну галузь знань, але не відповідають, у повній мірі, запитам практичної діяльності щодо запобігання злочинам проти статевої свободи та недоторканності особи. Виходячи з цього, особливої актуальності набуває необхідність побудови типології особистості суб'єкта зґвалтування в залежності від диспозиції статті 152 КК України, а саме виокремлення 4 типів злочинців, що скоюють відповідно:

- «класичне» зґвалтування;
- «рецидивне» зґвалтування;
- «групове зґвалтування»;
- «особливе небезпечне зґвалтування» неповнолітньої чи неповнолітнього (малолітньої чи малолітнього).

Список використаних джерел

1. Джужа О.М. Запобігання злочинам, пов'язаним із сексуальним насильством / О.М. Джужа. - К. : Атіка, 2009. - 240 с.

Щериця С.І., доцент кафедри публічно-правових дисциплін Білоцерківського національного аграрного університету, кандидат юридичних наук

ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИСТОСТІ ПРАВОПОРУШНИКА

Проблема особистості правопорушника все більше привертає до себе увагу юристів, практичних працівників, та науковців. Діяльність, у тому числі злочинна, багато в чому обумовлена психологічними особливостями самої людини. Кримінально-процесуальний закон, визначаючи предмет доказування, потребує з'ясування обставин, що впливають на ступінь і характер відповідальності, а також інших обставин, що характеризують особу, яка вчиняє кримінальні правопорушення. Проте до теперішнього часу на практиці обставини, які характеризують особу, яка вчиняє кримінальні правопорушення з достатньою повнотою, не встановлено. Саме тому розробка